

“BASİRETLİ ÇİFTÇİ” KAVRAMI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Av. Arsin DEMİR

19.05.2020

"Milletimiz çok büyük elemeler, mağlubiyetler, facialar görmüştür. Bütün olanlardan sonra yine bu topraklarda bulunuyorsa bunun temel sebebi şundandır ; "Çünkü Türk Çiftçisi bir eliyle kılıcını kullanırken, diğer elindeki sabanla topraktan ayrılmadı. Eğer Milletimizin bütün ekseriyeti çiftçi olmasaydı biz bugün dünya yüzünde bulunmayacaktık."

1923 / Gazi Mustafa Kemal Atatürk

GİRİŞ

Çiftçilik aslında tanımlara sığmayacak kadar kutsal bir meslek, çoğu zaman atalardan bırakılan bir görevdir. "Çiftçi" tanımı Türk Tarım Hukuku kapsamında yer alan çeşitli kanun ve yönetmeliklerde yer almaktadır.

Çiftçinin tarımsal üretimine devam ederken gerek kamu otoritesine gerekse kamuya karşı sorumlulukları ve kullanması gereken hakları vardır. Haklarını kullanırken ve sorumluluklarını yerine getirirken basiretli davranmalıdır. Bu kapsamda Türk Tarım Hukuku'nda bugüne kadar değerlendirilmemiş bir kavramı , "BASİRETLİ ÇİFTÇİ" kavramını ortaya koymaya çalışacağız. Basiretli çiftçi kavramı üzerinden hareket edecek çiftçilerimizin gerek üretimde gerekse ürünlerinin pazarlanmasında başarılarının artacağını ve geleceğe daha inançla ve güvenle bakacağını düşünmekteyiz.

Basiretli çiftçi kavramını ortaya koymaya çalışırken tacir ve basiretli tacir kavramında da faydalanmaya çalışacağız. Basiretli tacir kavramı; basiretli çiftçi tanımına ulaşmak için yol gösterici olması adına dikkate aldığımız bir hukuki tanımlama olmuştur. Ticaret hukuku mevzuatında basiretli tacire yüklenen yükümlülükler ile basiretli çifti kavramının yükümlülükleri birbirinden farklı değerlendirilmelidir

Hukuk literatüründe ilk kez kullanılacak olan bu kavramı tartışmaya açarak ülkemiz tarımına ve çiftçisine farkındalık yaratmayı amaçlamaktayız.

TACİR KAVRAMI

Basiretli tacir kavramını anlayabilmek için öncelikle tacir kavramını açıklamamız gerekmektedir. Tacir, Türk Ticaret Kanunu'nun temel kavramlarından birisidir. Türk Ticaret Kanunu 12.maddesine göre tacir; bir ticarî işletmeyi, kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimsedir. Bunun dışında, bir ticarî işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo ve sair ilan vasıtaları ile halka bildirmiş ve işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır.

Yine aynı maddeye göre, bir ticarî işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına (ortak sıfatıyla) muamelelerde bulunan kimse, iyi niyet sahibi üçüncü şahıslara karşı tacir gibi mesul olur.

Türk Ticaret Kanunu'nda yapılan düzenleme, genel itibariyle ticarî işletmeyi esas almaktadır. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun sistemi içinde tacir kavramının da büyük önemi bulunmaktadır. Kanunun 19.maddesinde ticarî iş karinesi hükme bağlanırken tacirin yaptığı işler esas alınmış olup bununla birlikte 18.maddede her tacirin ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş insanı gibi hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Nitekim tacir sıfatı, belli bir ticarî faaliyet icrasını ve toplum içinde ekonomik güç ve önemi ifade eder. Bu bakımdan Türk Ticaret Kanunu'muz bu sifata, basiretli bir iş adamı gibi hareket etme yükümlülüğü haricinde tacir sıfatına iflasa tabi olma, bazı ihbar ve ihtarların şekle tabi olması, itiraz görmemiş fatura ve teyit mektubunun yazılı delil niteliği, ücret ve faiz isteme hakkı ile ücret ve cezanın aşırı olduğu iddiası ile indirilmesini isteme hakkından yoksunluk ve hapis hakkı gibi hükümler ile ticaret unvanı seçme ve kullanma, ticaret siciline ve odalara kaydolma, ticarî defter tutma ve fatura düzenleme şeklinde sonuç ve yükümlülükler vermiştir.

TACİR KAVRAMINA İLİŞKİN ÖRNEK YARGITAY KARARLARI :

1. "...bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimseye tacir denir. Anılan hükme göre, birden fazla gerçek kişi bir ticari işletmeyi adi ortaklık şeklinde işletmekte iseler bunların her biri tacir sıfatını kazanır. Öte yandan, ticari işletmeyi fiilen işleten gerçek kişilerin tacir sayılabilmesi için, ticaret siciline kayıt olması şart değildir. Diğer bir deyişle, Ticaret Siciline kayıt tacir sıfatının zorunlu bir unsuru değil, sadece neticesidir." Yargıtay 11.HD., E:1990/6902, K:1990/6670, T:19.10.1990

2. "Bir kişinin şirket ortağı ve/veya yetkilisi olması tek başına tacir olmasını gerektirmez." Yargıtay 19. HD., E:2015/944, T:2015/11623, T:30.09.2015.

3. "Bir kimsenin Vergi Usul Kanunu'na göre esnaf sayılması, TTK yönünden de esnaf kabul edilmesini gerektirmez. Ticaret siciline ya da Oda'ya kayıtlı olmamak da tacir olmamanın kesin bir kanıtı olmadığı gibi, vergi mükellefi olup olmamak da tacir ve esnaf ayrımında kesin bir ölçüt olarak kabul edilemez." Yargıtay 8. HD, E: 2017/13537, K:2017/11103, T: 20.09.2017

BASİRETİLİ TACİR KAVRAMI

Türk Dil Kurumu Sözlüklerine göre **basiret gerçekleri yanılmadan görebilme yeteneği, uzağı görüş, sezis, anlayış, kavrayış, sağgörü, vizyon olarak tanımlanmıştır.** Türk Ticaret Kanunu 18.maddesine göre her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi gerekir. Kanundaki bu tanıma göre tacir bütün ticari faaliyetlerinde sağduyulu olmak, ticari geleceğini düşünmek ve ticari işlemlerini ona göre organize etmek zorundadır. Tacir ülkenin siyasi süreçlerini ve ithal ve ihraç yasakları gibi özel durumları takip etmek, piyasa sürecini ve ekonomik verileri değerlendirmek durumundadır. İmzaladığı sözleşmelerdeki sorumluluk ve yükümlülüklerini gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğini dikkate alıp "basiretli bir iş adamı" gibi davranıp önüne çıkması muhtemel engelleri önceden düşünmelidir. Türk Ticaret Kanunu, tacire, bütün ticarî faaliyetlerinde, basiretli bir iş adamı gibi hareket etme zorunluluğunu getirmiştir. Bu zorunluluk, objektif özen ölçüsünün gerçekleştirilmesi demektir.

Basiretli bir iş insanı gibi hareket etme zorunluluğu, Türk Ticaret Kanunu'nun bazı maddelerinde, 5941 sayılı Çek Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiştir, bazı maddelerde ise "basiretli tacir" kavramı ile aynı anlamda olmak üzere "tedbirli donatan, tedbirli taşıyan" şeklinde kullanılmıştır (TTK. m. 1073, 1141/II ve 1178/I). Basiret ve tedbir kavramlarının birbiriyle tam olarak örtüşmediği ortadadır. Belirtilen nedenle, gerek kanundaki kavram birliğinin sağlanması açısından "basiret" kavramının kullanılması tercih edilmektedir.

5941 sayılı Çek Kanunu 2.maddesine göre; "Bankalar, çek hesabı açılması ile ilgili olarak bu Kanunla kendilerine verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirirken, çek hesabı açtırmak isteyenin yasaklı olup olmadığını bu Kanun hükümlerine göre araştırırlar; ayrıca ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli **basiret ve özeni** gösterirler".

Türk Ticaret Kanunu'nun pek çok maddesinde de, tacirler için basiretli iş insanı gibi hareket etme yükümlülüğü getirilmiştir. Bunlar;

"MADDE 110- (1) Acente, üçüncü kişilerin kabule yetkili olduğu beyanlarını, bölgesindeki piyasanın ve müşterilerin finansal durumunu, şartlarını, bunlarda meydana gelen değişiklikleri ve yapılan işlemlere ilişkin olarak müvekkilini ilgilendiren bütün hususları ona zamanında bildirmek zorundadır. (2) Acente, müvekkilin açık talimatı olmayan konularda, emir

alıncaya kadar işlemleri geciktirebilir. Ancak, işin acele nitelik taşıması nedeniyle durum müvekkilinden talimat almaya müsait olmazsa veya acente en yararlı şartlar çerçevesinde harekete yetkiliyse, **basiretli bir tacir gibi** kendi görüşüne göre işlemleri yapar.”

“**MADDE 286-** (1) Tasfiye memurları, tasfiye hâlinde bulunan şirketin bütün mal ve haklarının korunması için **basiretli bir iş adamı gibi** gerekli önlemleri almakla ve tasfiyeyi olabildiğince en kısa zamanda bitirmekle yükümlüdür.”

“**MADDE 1073-** (1) Gemi müdürü, donatma işbirliğinin işlerini yaparken **tedbirli bir donatanın özenini** göstermek zorundadır.”

“**MADDE 1141-** (1) Her türlü navlun sözleşmesinde taşıyan, **geminin denize, yola ve yüke elverişli bir hâlde bulunmasını** sağlamakla yükümlüdür. (2) Taşıyan, yükle ilgili olanlara karşı geminin denize, yola veya yüke elverişli olmamasından doğan zararlardan sorumludur; meğerki, **tedbirli bir taşıyanın** harcamakla yükümlü olduğu **dikkat ve özen gösterilmekle beraber**, eksikliği yolculuğun başlangıcına kadar keşfe imkân bulunmamış olsun.”

“**MADDE 1178-** (1) Taşıyan, navlun sözleşmesinin ifasında, özellikle eşyanın yükletilmesi, istifi, elden geçirilmesi, taşınması, korunması, gözetimi ve boşaltılmasında **tedbirli bir taşıyandan beklenen dikkat ve özeni göstermekle** yükümlüdür.”

BASİRETİLİ TACİR KAVRAMINA İLİŞKİN ÖRNEK YARGITAY KARARLARI

1.) Davalı (karşı davacı) Türk Ticaret Kanunu kapsamında ticari bir şirket olup, aynı yasa gereği **basiretli davranma** yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu bağlamda anılan yeri kiralarken kiralananın fiziki ve hukuki durumunu inceleyip ona göre davranması gerekir. Kaldı ki , taraflar arasındaki kira sözleşmesi 01/09/2007 başlangıç tarihli olup sözleşmenin süresi sona ermiştir.Birleşen dosyanın davacısı olan davalı kiracı sözleşme süresi sonuna kadar kiralanayı iskansız olarak kullanmıştır. **Tacir olan davalı(karşı davacı) basiretli davranarak** kiraladığı ve üç yıl süre ile kullandığı taşınmazın iskan ruhsatının bulunup bulunmadığını tespit edebilecek durumda olduğundan karşı davanın tümünden reddedilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir. Hüküm bu nedenlerle bozulmalıdır.**Yargıtay3.HD E.2017/1691-K. 2017/3247 K. T.16.03.2017**

2.) “Davalı şirket 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi tacirdir (m.124 vd.). **Her tacir ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli hareket etmekte yükümlüdür** (e. TTK m. 20/2, 6102 s. TTK m. 18/2). Bu yükümlülüğü alacağına teminat olarak gösterilen taşınmazın hukuki ve fiili durumunu bilmeyi de gerektirir. Başka bir ifade ile, taşınmazın tapu kütüğünde aile konutu olduğuna dair şerh bulunmasa bile taşınmazın “aile konutu” ve kendisiyle akdi ilişkiye giren şahsın evli olduğunu davalı şirket bilebilecek durumdadır. Bu özeni göstermemiş ise iyi niyet iddiasında bulunamaz (TMK.m.3/2). Vakıa ve karinelere iyiniyet iddiasında bulunamayacak durumu belirlemiş olanın kötü niyetli olduğunun diğer tarafça ispat edilmesine de lüzum yoktur. Gerçekleşen bu hukuki duruma göre davacının açık rızası alınmadan tesis edilen ipotek sebebiyle davalı şirketin kazanımı korunamaz.” Yargıtay 2. HD., E:2014/26975, K:2015/10209, T:14.05.2015.

ÇİFTÇİ KAVRAMI

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre "çiftçi" ; Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimsedir.

Çiftçi: 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 3.maddesinde ve Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği'nin 4.maddesinde, Arazi Toplulaştırması ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 4.maddesinde “Mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak

devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler,” olarak,

3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu'nun 2.maddesinde “Geçimini, bedeni ve fikri güçlerini kısmen veya tamamen katarak, tarımdan sağlayanlar” olarak,

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 52.maddesinde “Yukarıda yazılı faaliyetlerin içinde yapıldığı işletmelere zirai işletme, bu işletmeleri işleten gerçek kişilere (adi şirketler dahil), vergiye tabi olsun veya olmasınlar çiftçi ve bu faaliyetler neticesinde istihlal olunan maddelere de mahsul denir.” olarak,

Çiftçi İstisnası Uygulama Esasları Yönetmeliği' nin 4.maddesinde “Kendi adına; mülkiyetindeki ya da kiraladığı veya ortaklık yoluyla sağladığı arazilerde bitkisel üretim faaliyetinde bulunanlar” olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca,

Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği 4.maddesinde;

ÇKS Belgesi: Düzenleme tarihi itibariyle, çiftçilerin Çiftçi Kayıt Sisteminde yer alan bilgilerini gösterir belgeyi,

Çiftçi Belgesi: Çiftçilerin özlük ve tarımsal faaliyetlerine ilişkin bilgileri içeren, kanunen bağlı buldukları ziraat odası tarafından verilen ve o yılın tasdikini taşıyan belgeyi,

Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS): Bakanlık tarafından oluşturulan çiftçilerin kayıt altına alındığı tarımsal veri tabanını,

5488 sayılı Tarım Kanunu' nun 3.maddesinde;

Tarımsal işletme: Üretim faktörlerini kullanarak; bitkisel ve/veya hayvansal ve/veya su ürünlerinin üretimi için tarımsal faaliyet yapan veya söz konusu tarımsal faaliyete ilave olarak işleme, depolama, muhafaza ve pazarlamaya yönelik faaliyetlerde bulunan işletme,

5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu' nun 2.maddesinde ve Tarımsal Üretici Birliklerinin Kuruluş Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik' in 3.maddesinde;

Tarım Üreticisi: Her türlü bitkisel ve hayvansal ürünler ile avcılık ve yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretimini yaparak, bunları pazara sunan gerçek ve tüzel kişiler,

Tarım Sigortaları Kanunu' nun 3.maddesinde;

Üretici: Bitkisel ve hayvansal üretim ile uğraşan gerçek ve tüzel kişiler,

5262 sayılı Organik Tarım Kanunu 3.maddesinde;

Müteşebbis: Organik tarım faaliyeti yapan gerçek veya tüzel kişiyi , Organik tarım faaliyeti yapan gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır.

ÇİFTÇİ TACİR OLABİLİR Mİ?

Yukarıda aktarılanlar kapsamında tacir "bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kişiye ” denmektedir. Kanun anlamında tacir sıfatının kazanılması için bir ticari işletme olmalı sonrasında ise bu ticari işletme kısmen dahi olsa belli bir kişi adına işletilmelidir. Bu iki koşulun varlığı tacir sıfatının kazanılması için yeterlidir. Çiftçi tarlasında ürettiği ürünlerini

satmakla tacir olmamaktadır. Fakat çiftçi ürettikten sonrada ürünlerini **kendi ticari işletmesinde** işler, pazarlar, satarsa tacir olarak değerlendirilecektir. Örneğin; çiftçi tarlasında biber üretir sonra da kendi işlettiği işletmesinde biberi işleyip turşu üretimi yapar ve bu ürünü pazarlarsa bu çiftçi Türk Ticaret Kanunu anlamında tacir sıfatına haiz olabilecektir. Çiftçinin tacir sayılabilmesi için ticari faaliyetlerinin bağımsız, kar gütmeye dönük ve esnaf faaliyetlerini aşmış olması gerekmektedir. Bu kapsamda hem üreten hem de bir ticari işletmeyi işleten çiftçinin tacir kavramı içerisinde yer alması ile basiretli tacir gibi davranma zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkmış olacaktır.

SONUÇ: Yukarıda da aktarıldığı üzere **5488 sayılı Tarım Kanunu'** nun 3.maddesinde ve **Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği'** nin 4.maddesinde, **Arazi Topplulaştırması ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri Uygulama Yönetmeliği'** nin 4.maddesinde **“Mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler,”** çiftçi olarak anılmaktadır.

Mevzuattaki tanımlardan faydalanarak, çiftçilerimizden devamlı olarak tarımsal üretim yapan ve çiftçi belgesi alanların **"BASİRETLİ ÇİFTÇİ"** olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Şöyle ki;

Basiretli çiftçi; maliyet hesaplamalarını yapan, bilim ışığında hareket eden, tarıma yönelik finansal, hukuksal süreçleri ve ülke gündemini takip eden, tarım hukuku mevzuatın da tanımlanan haklarını kullanmayı bilen ve haklarını tüm mecralarda koruyabilen, mevzuatın yüklediği sorumlulukları yerine getiren, ektiği ürünü ve toprağın durumu ile meteorolojik verileri sürekli izleyen, olumsuz hava koşullarına göre önlemlerini alan, ürünlerinin pazarlama ve satma faaliyetlerinde pazar araştırması yapan, gerek kendi çiftçilik geleceğini ve gerekse ülkenin tarımsal geleceğini düşünen, sağduyulu ve ileriye görebilen çiftçi olarak tanımlanabilir.

Türk çiftçisi ve üreticisinin **BASİRETLİ ÇİFTÇİ** kavramını yanına alarak üretimine ve ürettiği ürünleri pazarlama faaliyetlerine başlamasıyla ülkemiz tarımsal açıdan kendi kendine yetebilen ülkeler sınıfında en önde yer alabileceği gibi tarımsal ürün ihracında da sınıf atlayacaktır.

Milletin Efendilerine Saygılarımızla. 19.05.2020

Av. Arsin DEMİR
Tarım Hukuku Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı